

ULUSAL ÇIKAR ARACI OLARAK ULUSLARARASI POLİTİKADA TERÖRİZM

Terrorism as an Instrument of National Interest in International Politics

Hamit ERSOY *

Abstract

Following the 11 September attacks, terrorism has started to take its place on the agenda of international community. Having given the traditional definition and classification of terrorism, this study is aimed to explain how great powers are using terrorism against the less powerful states in order to influence their domestic and foreign policies. Taking into account the reality that terrorism is used by the states and interest groups, it deals with the reasons and motives behind the exploitation of terrorism by the influential states in enhancing their national interests at global level. The article makes certain suggestions for Turkey in its struggle against terrorism after reasoning the logic behind foreign interference aiming to affect the internal and external policies of weak states.

Key Words: *Terrorism, National Interest, International Politics, Foreign Intervention, Classification of Terrorism.*

Özet

Uluslararası ilişkilerde terörizmin gündeme oturmasıyla birlikte, terörün uluslararası politikadaki yeri daha da tartışılır hale gelmiştir. İşte bu çalışma terörizmin genel kabul gören tanımını ve tasnifini verdikten sonra, bir ülkenin iç ve dış politikasını etkilemek için ülkelerin terörü nasıl kullandıklarını göstermeyi amaçlamaktadır. Bir çıkar aracı olarak uluslararası politikada hem devletlerin hem de çıkar çevrelerinin terörizmi kullanmaktan çekinmediği dikkate alındığında, küresel politikaların yönlendirilmesinde bir araç olarak terörizmin güçlü ülkeler tarafından daha zayıf olan ülkelere karşı niçin ve ne oranda kullanıldıkları detaylı bir biçimde ele alınmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin iç ve dış politikalarını etkilemede ciddi olarak terörizmin kullanıldığını detaylı bir biçimde gösteren bu araştırma, dış müdahaleciliğin mantığını sorguladıktan sonra, terörizme karşı Türkiye'nin politikasının ne olması gerektiği konusunda öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Terörizm, Ulusal Çıkar, Uluslararası Politika, Dış Müdahale, Terörizm Çeşitleri

Giriş

11 Eylül saldırıları ile birlikte başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere uluslararası toplumun ana gündem maddesi haline gelen terörizm, aslında on yıllardır uluslararası ilişkiler alanında çok sıcak ve ciddi tartışmalara neden olan bir konudur. Bu tartışmalar resmi üst düzey devlet yetkililerinin katıldığı toplantılardan tamamen bilimsel ve akademik nitelikli sempozyumlara kadar çok farklı zeminlerde gerçekleştirilmiştir. Konunun hassas ve karmaşık oluşu çözümün de aynı oranda uzun zamana yayılmasını ve kapsamlı çalışmaların uluslararası düzeyde gösterilmesini kaçınılmaz kılmıştır. Bu çabalar ve araştırmalar çoğu zaman ulusal çıkarları tehlikede olan ülkeler tarafından gerçekleştirilirken kimi zaman da uluslararası politikanın bir aracı olarak terörizmi kullanıp ulusal çıkarlarına nasıl hizmet edebileceğini düşünen devletler tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD, eski SSCB ve İsrail merkezli literatür bu konuda oldukça zengindir. Biz burada tamamen teorik bir zeminde bir taraftan bireyler-gruplar neden terörist eğilimler içine girer konusunu ele alırken, öte yandan devletlerin neden bir başka ülkedeki terörizmin verimli ortamından istifade etmeye yöneldiklerini ortaya koymaya çalışacağız.

Terörizmin Tanımı ve Sınıflandırılması

Terörizm belirli bir siyasal hedefe ulaşmak veya siyasal bir davayı yüceltmek amacıyla ve genelde kurulu düzeni değiştirmeye veya sözkonusu siyasal davaya boyun eğmeye mecbur etmek için başvurulan “zorlayıcı ve şiddet içeren” davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Crystal, 1990:1197). Şiddet ise sadece bir ülkedeki hukuk ve hukuk düzenini değil, fakat aynı zamanda uluslararası hukuku da ortadan kaldıran kasıtlı olarak “masum insanlara” yönelik girişilen eylemlerdir. Bu tanımlar çerçevesinde terör ile ün salan Ortadoğu bölgesine bakıldığında 1930 ve 1940’lardaki Yahudi kökenli Irgun ve Stern örgütleri İngiliz yönetimine karşı şiddete başvurmuş ve İngilizlerin Filistin’i terk etmelerini sağlamışken, daha sonra aynı topraklarda Filistinli örgütler “işgalci kuvvetler” diye andıkları İsrail’in Arap topraklarını terk etmesi için şiddete başvurmuş ve ancak 1990’larda kısmi sonuçlar almaya başlamışlardır.

Yukarıda ifadesini bulan tanıma göre şiddete başvuran örgütleri sınıflandırmaya çalıştığımızda taşıdıkları başat özelliklerine göre şu biçimde sınıflandırabiliriz:

1. *Anarşizm*: Japon Kızıl Ordusu örneğinde olduğu gibi kurulu her türlü düzene karşı gelmeyi temel düşünce olarak kabul eden Anarşizm bugün Batılı toplumlar içinde de bireysel düzeyde destek bulan bir akımdır.
2. *Neo-Nazizm ve Neo-Faşizm*: İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kurulan ve Aryan ırkının üstünlüğünü iddia eden “the Aryan Nations, the Sword, the Order ve the White Patriots Party” gibi birçok irili ufaklı örgütü bu kategoride ele almak mümkündür.

3. *Dinsel Fanatizm*: Evrensellik iddiasında bulunan bütün dinlerde fanatiklik sonucunda terörizme kayan gruplar olmuştur ve bunlar buldukları coğrafyada hem toplum hem de kurulu düzen için ciddi sorunlar yaratmıştır. Bugün Ortadoğu'da kanlı bir biçimde varlığını sürdüren bu örgütler son birkaç yılda Avrupa'da (İsviçre), Amerika'da ve en son Afrika'da toplu intiharlara da neden olmaktadır.
4. *Ayrılkçı Terörizm*: Varolan bir devletten ayrılmayı hedef olarak belirleyen grupların benimsedikleri ideolojiyi ifade eden ayrılkçı terörizm, birçok ulus-devletin iç barışını ve huzurunu bozan bir faktör olarak etkinliğini dünyanın her yöresinde sürdürmektedir. Bu araştırmamızda ayrılkçı terörizmi bütün detaylarıyla ele almaya çalışacağımız için burada ayrıntılara girmeyeceğiz.
5. *Konu Merkezli Terörizm*: Batı toplumlarında görülen bu tip terörist hareketler giderek Türkiye'de de varlığını hissettirmektedir. Kürtaj karşıtı hareketler, hayvan hakları savunucuları, çevreciler ve nükleer karşıtı gruplar da gelişmiş toplumlarda kurulu düzene karşı tehdit oluşturmakta ve devletlerin politikalarını ciddi bir biçimde etkilemektedir. Kurulu düzen açısından bakıldığında ülkemizde sempati ile karşılanan bu gruplar kamu düzenini bozucu nitelikleri dolayısıyla birçok ülkede terör masası tarafından takip edilmektedir.
6. *İdelolojik Paralı Terörizm*: Carlos diye bilinen Illich Ramirez Sanchez ve Ebu Nidal bu tip terörizmin varolduğunu gösteren en önemli örneklerdir. Deyim yerindeyse ideolojik amaçlarla gerçekleştirilmek istenen hedeflerin profesyonel teröristlere ihale edilmesini ifade eder. Elektronik dünyadaki gelişmelerin iletişim, ulaşım ve bilişim alanında neden olduğu gelişmeler sonucunda azalma eğiliminin gözlemlendiğini söylemek zor değildir.
7. *Patolojik Terörizm*: Belirli bir davası veya inancı olmayan ve sadece zevk için insanları öldüren kimselerin yaptığı terörizmdir. Genellikle seri cinayetleri işleyen kimseler gibi bu kategoriye giren insanlar psikolojik olarak "hasta, kaçık veya sapık" olarak görülmektedir (Hacker, 1978:9).
8. *Anti-Terör Terörizmi*: 20. yüzyılın sonuna doğru keşfedilen ve 11 Eylül saldırıları ile birlikte 21. yüzyıl'da da varlığını sürdüreceği aşikar hale gelen en olumsuz gelişme bu ölüm mangalarının ortaya çıkmasıdır. 20. yüzyılın sonlarına doğru kendisini tehdit altında gören birçok siyasal sistem, "terörist" olarak belirledikleri kimselerin ve özellikle de lider kadrosunun ortadan kaldırılması için bu yarı-resmi anti-terör timleri kullanmaktadır. Bu tip faaliyetlere en yaygın haliyle Latin Amerika'da karşılaşılmakla birlikte 11 Eylül Saldırıları'ndan sonra ABD özel kuvvetleri dünyanın dört bir yanında "kendince terörist diye tanımladığı" birçok etnik, dinsel veya ideolojik gruba yönelik operasyonlar düzenlemektedir. Afganistan, Filipinler ve Gürcistan gibi ülkelerdeki bu tür operasyonlar ileride insan hakları ve uluslararası hukuk açısından tartışmalara konu olacaklardır.

Söz konusu terörist faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için bir insanın en azın-

dan şu özelliklere sahip olması öngörülmektedir: Fedakarlık, kişisel cesaret, acıma ve vicdani duygulardan yoksunluk, ortalama bir insandan daha zeki olma, sofistike bir kişiliğe sahip olma, makul bir eğitim ve genel kültür düzeyinin iyi olması. Bu özelliklere sahip olanlar genelde terörist örgütler içinde hızla yükselip lider kadroya girerken, diğerleri karar alma mekanizmasına girmeyip tetikçi konumda kalmaya mahkum oldukları ileri sürülmektedir (O'Ballance, 1979:300).

Terörizmin çeşitlerini ve teröristlerin sahip olması gereken özelliklere genel olarak baktıktan sonra, şimdi terörizmin politika ve özellikle de uluslararası politika aracı olarak nasıl ve niçin kullanıldığına yani araştırmamızın asıl konusuna dönelim.

Görüldüğü gibi bireyler ve grupların yanısıra devletler de iç ve dış politika aracı olarak terörizmi bir araç gibi kullanabilmektedir. Bu uygulama ilk organize devletin kurulduğu tarihten beri hep var olagelmıştır. Temel amacı ise tebaasına / vatandaşlarına boyun eğdirmek ve/veya insanların kafasını karıştırarak düşmanları / muhalifleri arasında karmaşa yaratmaktır. Acımasız devletlerin elindeki bu korkunç silahın kullanılması sonucu insanlık tarihinde belki de hiç görülmemiş oranda insan hakları ihlali meydana gelmiştir. İnsanların kalbine korku salarak yöneten Roma İmparatoru Nero'nun imparatorluğu gibi, (Metzger, 1983:193). Hitler Almanyası ve Stalin Rusyası bunun en çarpıcı örnekleridir. Hitler döneminde 12 milyon insanın öldürüldüğü iddia edilirken, Stalin döneminde ise yaklaşık 25 milyon insanın yok edildiği ileri sürülmektedir. Devlet terörizmi olarak da bilinen bu çeşit terörizm iç terörizm ve dış terörizm olarak ikiye ayrılmaktadır.

İç Terörizm bir devletin kendi vatandaşlarına karşı uyguladığı terörizme verilen addır¹ ve bunun üç aşaması bulunmaktadır:

- a) *Gözdağı Verme (Intimidation)*: Bu aşamada hükümetler medyayı ve polis gücünü olumsuz bir biçimde kullanarak muhalifleri sindirmeye çalışır. Bu aşamayı hemen hemen bütün ulus-devletler belli dönemlerde yaşamışlardır. Bunun en çarpıcı örneklerini Şili, Arjantin ve Uganda oluşturmaktadır.
- b) *Zorla Değişim (Coercive Conversion)*: Genellikle ihtilallerden sonra görülen ve toplumun yaşam tarzını toptan değiştirmeyi hedefleyen hükümet uygulamalarını kapsar. En çarpıcı örnekleri 1917 Sovyet devrimi ve 1979 İran devrimidir.
- c) *Soykırım (Genocide)*: Bir sınıfın, etnik ve/veya dinsel grubun toptan yok edilmesini ifade eden soykırım ideolojik gerekçelerle yapılmaktadır (Slann, 1991:69).

Şüphe duyulan herkesi öldürme yetkisine sahip gizli Alman polisi Gestapoların işbaşında olduğu Nazi Almanyası'ndaki Yahudiler ve aktüel bir örnek olarak da Rusya Federasyonu içindeki Çeçenler gösterilebilir.²

İkinci Dünya Savaşından dersler çıkarmaya çalışan uluslararası toplum BM bünyesinde 10 Aralık 1948 tarihinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni ilan etti ve bütün devletlerin bunu kendi vatandaşlarına bildirmesi için çağrıda bulun-

¹ Yöntem olarak kölelik, işkence, haksız yere tutuklama, sınır dışı etme ve yargılamadan süresiz hapsedme gibi birçok yola başvurulmaktadır.

² <http://www.kafkas.org.tr>

du. İlginçtir uluslararası düzeye kabul edilen benzer nitelikteki sözleşmeler, insan hakları kayıtları nispeten temiz olan ülkeler tarafından bile kuşku ile karşılanmış ve “iç işlerine müdahaleye” neden olur diye karşı çıkmıştır. Çünkü modern ulus-devletler egemenlik anlayışı gereği kendisinden üstün hiçbir otorite kabul etmek istememiştir (Kren and Rappoport, 1980:130).

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nden sonra kabul edilen ve uygulanabilmesi için yasal prosedür öngören birçok uluslararası sözleşme hazırlandı ve kabul edildi. Bu çerçevede savaş hali dahil her durumda devletlerin temel insan haklarını ve özgürlüklerini korumakla yükümlü olduğu ilkesi uluslararası hukukun bir normu haline getirildi (Vincent, 1986).³ Buna rağmen bozuk kişiliğin ve ideolojilerin çirkin bir bileşimi (Fromm, 1973:464) olan terörizm Ortadoğu ve Latin Amerika'da son zamanlara kadar devam etmektedir. Görüldüğü gibi devletler tıpkı bireyler ve örgütler gibi insanlık tarihinde ortaya çıktıkları ilk günden beri gerekli gördükleri zaman terörizme başvurmaktadırlar. Anlaşılan “şiddet nasıl şiddeti doğuruyorsa” terörizm de karşı-terörizmi doğurmaktadır” hem de giderek artan bir biçimde (Gurr, 1970:213).

Diş terörizm ise Örtülü terörizm (Covert Terrorism) olarak bilinmektedir. Örtülü terörizm, yani devletin açıkça müdahil olmadığı terörizm, kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır: Gizli terörizm (Clandestine Terrorism) ve Devlet destekli Terörizm (State Sponsored Terrorism).⁴

Gizli Terörizmde devletin açık olmayan ancak ajanları aracılığıyla terörist faaliyetlere doğrudan katılımı söz konusudur. Devlet Destekli Terörizmde ise bir devletin ya da özel grubun aktif olarak terörist faaliyetlerle ilgilenmeyen başka bir devlet tarafından para ile tutulması ve bu devlet adına eylemde bulunmasını ifade eder. Gizli terörist faaliyetler genellikle dost olmayan ülkelere korku ve kaos yaratmak için gerçekleştirilmektedir. Özellikle sözkonusu ülkelerin dirençlerini kırmak ve uzlaşmalarını kolaylaştırmak, deyim yerindeyse gündemde olan konularda pazarlığa oturmalarını sağlamak için bu tip eylemlere girişilir. SSCB gizli servisi KGB Türkiye ve diğer rakip ülkelere yıpratıcı faaliyetler içerisindeydi. Benzeri şekilde CIA'nın dostça olmayan ülkelere istikrarsızlık yaratmak için kullandığı bu yöntemin uygulanabilmesi için bütçeden resmen pay ayrılmaktaydı. Örneğin 1970'lerde Şili'nin istikrarsızlaştırılması için 7 milyon dolar harcanmıştı. Ancak Nikaragua ile ilgili olarak 1982'de dışarıda bu tip gizli faaliyetlerin yasaklandığı Amerikan Temsilciler Meclisi'nde resmen kabul edilmekle beraber, daha sonra İran Kontra Hareketi'nin de gösterdiği gibi bu, gizli faaliyetlerin sadece biraz daha gizlice yapılmasından başka bir işe yaramamıştı.

Devlet Destekli Terörizm'de genellikle şiddet yanlısı olmayan ancak ekonomik, siyasi, dini veya etnik açıdan yakınmalarda bulunan hareketler kullanılmak-

³ Özellikle İnsan Hakları Bölümü.

⁴ ABD her yıl bahar aylarında düzenli olarak özellikle bu tür terörizme başvuran ülkeleri dünya kamuoyuna duyurmaktadır. En son 2001 yılına ilişkin raporda 7 devletin adı zikredilmişti. ABD'nin bu raporları kendisine boyun eğmeyen ülkeleri baskı altında tutma aracı olarak kullandığı bilinmektedir.

tadır (Sterling, 1981:19). Devletler doğrudan ya da genellikle dolaylı olarak dış terörizmi desteklemeyi hep tercih etmişlerdir. Bunun başında gelen sebep ise belirli bir amaca daha az riskli yoldan ulaşma arzusudur. Örneğin Arap devletlerinin İsrail ile yeniden bir savaşa girme riskini göze alamamaları onları şiddet eylemlerinde bulunan Filistinli örgütleri desteklemeye sevk etmiştir. İkinci olarak devrim ihraç etmek için kullanılır. Uzun süre Sovyetler Birliği bu amaçla birçok devlette terörist faaliyetleri desteklemiş (Sterling, 1981:51) başta Doğu Avrupa ülkeleri olmak üzere bir çok yerde başarılı sonuçlar almıştır. 1979 sonrasında İran da benzer bir eğilim içine girmiş ancak Amerika ve İsrail'in liderliğinde alınan sıkı tedbirler bu sürecin kısa süreli olmasını sağlamıştır. Ayrıca, devlet tarafından düşman / tehdit olarak algılanan ve bu yüzden zaten muhalif olarak faaliyet gösteren kesimlere de kimi devletler yardım etmekten çekinmezler. Soğu Savaş koşullarının geçerli olduğu yıllarda etkisini ve gücünü artırma peşinde olan Sovyetler Birliği için bütün bu hareketler vazgeçilmez olmuştur. Çünkü Sovyetler Birliği silahlı savaşı etkisiz, riskli ve çok zor bulunduğu yerlerde stratejik amaçlarını gerçekleştirmek için bu hareketleri destekleme yoluna gitmiştir (Cline and Alexander, 1984:6).

Yukarıda ifade edilen amaçlarla birçok devletin başka devletlerde terörist faaliyetleri desteklediği doğru olmakla beraber bir dış politika aracı olarak, daha geniş bir ifadeyle ulusal çıkar aracı olarak uluslararası politikada terörizmin kullanılması her zaman kullananların beklediği sonuçları vermemekte geriye sadece olumsuzluklar ve kayıplar kalmaktadır. Terörist olarak değerlendirilen devletlere silah yardımını yapan devletlerin yine “uygar ve gelişmiş” ülkeler olması konunun önemli bir yönünü teşkil etmektedir. Örneğin Fransa Libya'ya füze sistemlerini satarken, Avusturya Irak'a kimyasal silahlar satmıştı. Aynı biçimde İran 1980'lerde İsrail'in en büyük silah müşterisiydi. Bu yardımı yaparken bu devletlerin gerekçeleri ise çok masumanedir: “Nasıl olsa terörist devletler istedikleri silahları bir yerlerden alacaktır. Öyleyse başkası satın para kazanacağına biz kazanalım.” Olaylara ekonomik açıdan yaklaşıldığı için terörist faaliyetlerin önüne geçmek daha da zorlaşmaktadır.

Devlet destekli terörizm mali açıdan çok ucuz bir yöntem olarak görülmektedir. Birçok ülkede sadece para sıkıntısı çeken muhalif gruplara küçük bir mali yardım yapılarak güçlü ordular meşgul edilmekte ve o ülkenin ekonomisine çok ciddi zararlar verilebilmektedir. Bunun karşılığında çok büyük miktarlarda silah satışı gerçekleştirilmektedir. Ayrıca siyasi açıdan da maliyeti ucuz ama kazancı tatminkar olmaktadır. Çünkü başarılı bir terörist eylemle veya verilen sembolik siyasi destek karşılığında kimi zaman rejimler bile değiştirilebilmekte ve çoğu zaman istenen tavizler söz konusu devletlerden koparılabilir.

Dış Müdahalecilik ve Kimi Varsayımlar

Bir devletin neden bir başka devleti parçalamak amacıyla iç işlerine karıştığı ve

özellikle başka devletlere yönelik olarak ayrılıkçı nitelikte faaliyetler⁵ yürüttüğü veya en azından desteklediği konusunda birçok varsayım ileri sürülmektedir. Ancak biz burada bunlardan en önemlilerini ele alacağız.

1. BM'in kuruluş tüzüğünde (Madde 2) ifade edildiği ve bütün üye devletlerin kabul ettiği ilkeler çerçevesinde resmi olarak hiçbir devlet veya uluslararası hükümetler arası örgüt (IGO) herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne yönelik bir tehdit oluşturan hiçbir gruba ya da örgüte destek vermez⁶ ve iç işlerine müdahalede bulunamaz. Bu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında benimsenen uluslararası rejimin de bir gereğidir (Krasner, 1982:2-4). Ancak uluslararası sistem elvermediği için yapamasa da, ulusal çıkarlarına hizmet edeceği kanaati olduğu takdirde, devletlerin bu ilkeyi dinlemediği ve gizlice ayrılıkçı hareketleri desteklediği herkes tarafından bilinmektedir.

2. Ayrılıkçı düşünceler ve dolayısıyla hareketler genellikle dış çıkarlarla ilişkilendirildiği için bir çeşit “yeni sömürgecilik” (neo-colonialism) olarak değerlendirilmektedir. Doğal olarak bu yeni sömürgecilik kavramıyla genelde eski sömürgeci güçler, sanayileşmiş güçlü ülkeler ve sözkonusu ülkede veya bölgede etkin faaliyet gösteren çok uluslu şirketler kastedilmektedir.

Başka ülkelerdeki terörist hareketleri destekleyen devletler, özellikle veya sadece ekonomik, siyasal ya da başka araçsal güdülerle hareket etmektedirler. Bu bağlamda kullanılan etnik, dinsel ya da ideolojik argümanlar çoğu zaman gerçek güdü olmaktan uzaktır. Silah, eğitim ve parasal destek gibi bir silahlı mücadeleyi ayakta tutabilecek kadar üst düzey maddi destek sağlamak ancak çok net kazançların elde edilebileceği durumlarda düşünülür (Suhrke and Noble, 1977:17). Aksi takdirde destek alt düzeyde tutulur.

“Söz” daima “iş”ten “ucuzdur”. Unutulmamalıdır ki, devletler kimi ayrılıkçı hareketleri desteklediklerini “ifade eder,” ancak bunun gereği olan silah ve para gibi maddi yardımı yapmazlar (Little, 1987:50).

Devletler çoğu zaman komşu ülkelerde meydana gelen çatışmalarda herhangi bir tarafı desteklemeyen bir politika izlemekte zorlanırlar (Shiel, 1984:68). Çoğu zaman, kararlı ve ilkeli politikalar izlenmediği için birçok devlet, kendilerini komşu ülkelerde baş gösteren ayrılıkçı hareketleri destekler durumda bulmaktadır.

3. Özellikle multi-etnik devletler ayrılıkçı hareketlere destek olma konusunda homojen devletlere oranla daha az isteklidirler. Çünkü aynı ya da benzer nitelikteki gelişmelerin kendi topraklarına da sirayet etmesinden endişe ederler.

Dış Müdahaleciliğin Kısıtları ve Boyutları

Herhangi bir devletin başka bir devletin içişlerine müdahale etmesine mani olan

⁵ İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki ayrılıkçı hareketler arasından en önemlileri Çin'deki Doğu Türkistan Cumhuriyeti, Hindistan'daki Haydarabad, İran'daki Mehabad Kürt Cumhuriyeti, ve Burma'daki Karenlerdir. Mevcut devletlerin toprak bütünlüğüne yönelik ayrılıkçı hareketler ise ancak 1960'lardan sonra önemli ve yaygın birer tehlike olmaya başladı.

⁶ *United Nations, Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice*, Department of Public Information, New York, 1993, s. 5.

kısıtlar temelde ekonomik, iç ya da dış siyasal nitelikler taşımaktadır. Ekonomik kısıtlar mali kaynak yetersizliği ya da ayrılıkçı hareketlere verilen yardımın neden olacağı ticaret, yatırım vb. alanlar üzerindeki ters etkilerdir. İç siyasal kısıtlar ise a) müdahaleye karşı varolan muhtelif iç baskılar, b) ayrılıkçı hareketlerle başı derde giren ülkedeki ana unsur ile etnik, dinsel ya da ideolojik bağlantılardan kaynaklanan iç baskılar, (Arap ülkelerinin Kuzey Irak'taki ayrılıkçı Kürt ya da Türkmen hareketlerine destek vermemesi gibi), c) kamuoyu veya muhalefetten korku, d) verilecek desteğin domino etkisi yapmasından duyulan endişeler olarak sıralanabilir (Heraclides, 1987:215-230). Dış siyasal kısıtlar ise müdahale edilecek olan devletten, bölgesel "uluslararası hükümetlerarası örgütler," komşu ülkelerden veya müttefiklerden gelebilecek gerçek ya da olası tepkilerdir. Bunlar arasında bir önem sıralaması yapmak gerekirse uluslararası siyasal kısıtlar birinci, iç siyasal kısıtlar ikinci ve ekonomik kısıtlar üçüncü sırada yer almaktadır.

Belli başlı kısıtları saymak gerekirse, İkinci Dünya Savaşından sonra oluşturulan uluslararası sistemin muhafazakar yapısı ve modern ulus devletlerin sınırlara affettiği önem en temel kısıtlardan biridir. İki kutuplu dünya düzeni boyunca devletlerin ulusal sınırlarını korumak BM'nin en önemli hedeflerinden biri olmuştur. Çünkü ulus-devletlerin kutsandığı bir dünyada sınırlar, egemen ve bağımsız devletlerin en kutsal varlıklarından biri olarak görüldü. Onun için mevcut sınırlar ne pahasına olursa olsun hep korunmak istendi.

Daha önemli bir kısıt ise müdahaleci ülkelerin inanç veya kaynak yetersizliğidir (Mitchell, 1970:172). Müdahaleci ülkeler genelde müdahalenin zamansız olabileceği ya da akıllıca olmayabileceğini düşünebilirler. Bazen de yapılacak yardımların elde edilebilecek olası ekonomik ve siyasi çıkarlara deymeyebileceğini düşünürler. Bu yöndeki hesaplamalar da ayrılıkçı hareketlerin desteklenmesiyle sonuçlanmaktadır.

Kimi devletlerin ilke olarak ayrılıkçı hareketlere karşı olması ya da sözkonusu devletle müttefik olması durumu da ayrılıkçı hareketlerin destek bulmasına mani olan önemli bir kısıt olarak değerlendirilebilir. NATO veya eski Varşova Paktı üyesi ülkelerin kendi bloklarında bulunan ülkelerdeki ayrılıkçı hareketlere destek vermemesinin altında yatan en önemli faktör budur. Fakat iştah kabartıcı veya uzun vadeli ulusal çıkarlara hizmet edeceği düşüncesi baskın gelirse blok içindeki üye ülkeler arasında bile müdahaleci politikalar izlenebilir. Örneğin önemli büyük ihaleler sözkonusu olduğu zamanlar Fransa, İngiltere, Almanya veya ABD'nin zaman zaman Türkiye aleyhine bir tutum içine girmeleri çok anlamlı örnekler olarak zikredilebilir.

Dış müdahaleciliğin boyutlarına bakmak gerekirse müdahaleci devletlerin başka devletlerdeki ayrılıkçı hareketlere verdiği destek temelde ya somut ya da siyasal-diplomatik (moral) nitelikte olmaktadır. Somut destek üç grupta incelenebilir: a) Silah, patlayıcı madde, uçak, diğer askeri malzemeler ve nakliye araçları, para, gıda, yakıt ve ilaç gibi malzemeleri içeren maddi yardım.

- b) İletişim, medya ve diğer ağlar.
- c) Askeri personel, muhtelif konularda danışmanlar, askeri eğitim, operasyonlar için üs, iltica ve sığınak gibi ayrılıkçı hareketlerin faaliyet gösterdiği toprakların içinde yada dışında yardımlar, nadiren de olsa bazen sınır boyunca yapılan çatışmalarda topçu koruması sağlamak, silahlı birimlere doğrudan yapılan askeri yardım ve askeri müdahale (Duner, 1983:61).

Ayrılıkçı hareketlere verilen destek farklı biçimlerde tırmandırılabilir ve giderek bu destek çok tehlikeli boyutlara varabilir:

- a) *Düşük Ölçekli Destek*: Basit ilişkilerden başlayarak insani yardımı kapsayan ilişkilere varan destekleri bu grupta ele almak mümkündür.
- b) *Orta Ölçekli Destek*: Sığınma ve operasyonlar için üs temini, mali yardım ve iletişim araçlarının sağlanmasını kapsar.
- c) *Yüksek Ölçekli Destek* ya da “Müdahale”: Danışman statüsünde personelle birlikte silah yardımıyla başlayıp ayrılıkçı hareketlerin komutasında çalışan askeri personel yardımı, sınır çatışmaları ve sınırdan topçu ateşi dahil doğrudan silahlı çatışma ve askeri müdahale hatta devletlerarası savaşa kadar varan destekler bu kapsamda ele alınmaktadır.

Siyasal-diplomatik destek ise hükümetlerin konuya duydukları ilgiyi ifade eden beyanlatları, IGO’ların verdiği destek, diplomatik baskılar, ayrılıkçıları veya onların davalarını destekleyici kampanyalar ve diplomatik tanıma gibi durumları kapsar. Bunu dışa vurmanın yolları ise insani duyarlılıktan arılıkçı hareketi bağımsız bir devlet ya da bir bağımsızlık hareketi olarak tanıdığına ilişkin sözlü beyanlar vermeye kadar uzanır. Bu tanıma ya resmi ya da fiili olabilir.

Açık sözlü destek verilen desteğin büyüklüğüne bağlı olarak dört aşamalı bir biçimde gerçekleştirilmektedir:

- a) Anlaşmazlığa ilgi gösterildiğine ilişkin sözlü açıklamalar. Batılı devletlerin birçok ayrılıkçı hareket hakkında yaptıkları beyanlatlar gibi.
- b) Toprak bütünlüğüne sadık kalacak şekilde barış görüşmeleri için çağrıda bulunmak. Bölgesel uluslararası örgütlerin yaptığı çağrılar genelde bu niteliktedir.
- c) Ucu açık barış görüşmeleri için çağrıda bulunmak. Bu tip çağrılarla ayrılıkçı hareketlerin kendi kaderlerini tayin etme hakkı olduğu (right to self-determination) kabul edilmektedir ve son olarak,
- d) Ayrılıkçı hareketin meşruiyetinin tanınması.

Dış Müdahaleciliğin Nedenleri

Uzmanlar genellikle müdahaleciliğin nedenlerini açıklarken bunları araçsal nedenler ve etkili-ciddi nedenler olarak ikiye ayırmaktadırlar. Araçsal nedenler ekonomik kazançlar, siyasi avantajlar, stratejik hesaplar, prestij kaygısı, uluslararası nüfuz ve iç nedenler olarak sayılırken (Higham, 1972:208 ve Rothschild, 1981: 185-187) etkili-ciddi nedenler etnik kimlik, din, ideoloji gibi temel nedenlerin yanısıra haksızlık edildiği kanaati veya bu konudaki ilkelerin gereğini yapma, insani kaygılar, ırk-

sal-kültürel yakınlık, yayılcılık düşüncesi ve ayrılıkçı liderlere duyulan kişisel sempati olarak sıralanmaktadır (Suhrke and Noble, 1977:227-229).

Çoğu zaman ayrılıkçı hareketlere verilen destek bunlardan sadece biriyle sınırlı kalmayabilir bu ikisinin karışımı şeklinde olur. Küçük devletler genelde etkili-ciddi gerekçelerle veya karma gerekçelerle ayrılıkçı hareketleri desteklerken, orta büyüklükteki güçler ve bölgesel güçler araçsal nedenlerle ayrılıkçı hareketleri desteklemektedirler. Tarihsel gelişim içinde ayrılıkçı hareketlerin aldıkları dış desteğe bakıldığında araçsal desteğin etkili-ciddi gerekçelerle yapılan desteğe oranla daha güvenilir olduğu görülmektedir. Bunlar arasında da en kalıcı desteğin insani düşüncelerle ve haksızlık yapıldığı kanaatiyle verilen destek olduğu çoğu uzmanlar tarafından kabul edilmektedir.

Sonuç

Yukarıda ifade edilen bütün güdüler, gerekçeler ve tutumlara rağmen, dış desteğin ayrılıkçı faaliyetler için olmazsa olmaz olduğu düşünülmemelidir. Çünkü iç dinamiklerin kitleleri ayrılıkçı eğilimler içine sokmadığı bir toplumda, herhangi bir dış desteğin tek başına durup dururken bir toplumu toptan ayrılıkçı bir çizgiye getirebileceğini söylemek oldukça güçtür. Ayrıca ayrılıkçı hareketlere verilen destek her zaman bağımsızlığını kazanarak ayrılmadığı gibi, her zaman bu hareketler yüz üstü bırakılmış da değildir. Ulusal ve uluslararası konjonktürdeki gelişmeler doğrultusunda bağımsızlıkla sonuçlanan ayrılıkçı hareketler olduğu gibi, (Bangladeş ve Eritre örneğinde görüldüğü gibi) askeri yenilgiye uğrayıp mücadeleyi uzun soluklu bir sürece yayan ayrılıkçı hareketler de bulunmaktadır (Kuzey Irak Kürtleri ve Güney Sudan Hıristiyanları örneğinde olduğu gibi).

Sonuç olarak mali ve siyasi açıdan daha az risk taşıdığı kadar mali ve siyasi getirisi çok yüksek olduğu için terörizm, zengin devletler açısından çok cazip bir uluslararası politika aracı olarak kalmaya devam edecek gibi gözüküyor.

Hem iç, hem de dış terörizmin kol gezdiği Ortadoğu ve etnik karmaşanın yaşandığı Balkanlar ile Kafkaslar gibi bir coğrafyanın tam ortasında bulunduğu için, Türkiye Batı ile daha dar anlamda ise AB ile sıkı ilişkilere girmeli hatta mümkün olan en kısa zamanda gerekli reformları yapıp AB'ye tam üye olmanın yoluna bakmalıdır. Aksi takdirde bu bölgelerden olumsuz olarak etkilenmeye devam edeceği gibi, bugün yaşamakta olduğu siyasal ve ekonomik belirsizlik ortamı yüzünden hem küresel hem de bölgesel düzeyde ulusal çıkarlarını gereği gibi korumaktan aciz kalmaya devam edecektir.

Kaynakça

- Alexis Heraclides. (1987), "Janus or Sisyphus? The Southern Problem of the Sudan", *Journal of Modern African Studies*, 25 June ss.215-230.
- Astri Suhrke and L. Garner Noble. (1977), *Ethnic Conflict and International Relations*, New York: Preager, s.17.
- Bertil Duner (1983), "The Many Pronged Spear: External Military Intervention in Civil Wars in the 1970s", *Journal of Peace Research*, C. 20, 1983, s.61.
- Claire Sterling. (1981), "Terrorism: Tracing the International Network," *New York Times Magazine*, s.19.
- Crystal, David. (1990), (ed.), *The Cambridge Ancylopedia*, Cambridge: Cambridge University Press, s.1197.
- Frederick L. Shiel. (1984), *Ethnic Seperatism and World Politics*, Lanham, Md: University Press of America, s.68.
- Fromm, Eric. (1973), *The Anatomy of Human Destructiveness*, New York: Rinehart and Winston, s.464.
- Hacker, Frederick J. (1978), *Crusaders, Criminals, Crazyes; Terror and Terrorism in Our Time*, New York: W. W. Norton, 1978, s.9.
- <http://www.kafkas.org.tr>
- Joint Nations. (1993), "Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice", *Department of Public Information*, New York, s.5.
- Joseph Rothschild. (1981), *Ethnopolitics: A Conceptual Approach*, New York: Columbia University Press, ss.185-187.
- Kren, George and Rappoport, Leon, (1980), *The Holocaust and the Crisis of Human Behavior*, New York: Holmes and Meier, s.130.
- Little, Richard. (1987), "Revisiting Intervention: A Survey of Recent Developments", *Review of International Studies*, 13, January, s.50.
- Metzger, Milton. (1983), *The Terrorists*, New York: Harper and Row, s.193.
- Mitchell. (1970), "Civil Strife and Involvement of External Parties", *International Studies Quarterly*, 14 June, ss.172.
- O'Ballance, Edgar. (1979), *The Language of Violence: The Blood Politics of Terrorism*, San Rafael CA: Presidio Press, s.300.
- Ray Cline and Yanah Alexander. (1984), *Terrorism: The Soviet Connection*, New York: Russak, s.6.
- Robin Higham. (1972), (ed.), *Civil Wars in the Twentieth Century*, Lexington: University of Kentucky Press, s.208
- Slann Martin, (1991), "The State as Terrorist", *Annual Editions: Violence and Terrorism 91/92*, Guildford, CT: Dushkin, s.69.
- Stephen D. Krasner, (ed.), (1982), *International Regimes*, New York: Cornell University Press, ss.2-4.

- Ted Gurr. (1970), *Why Men Rebel*, NJ Princeton: Princeton University Press, s.213.
- Vincent, R. J. (1986), *Human Rights and International Relations*, Cambridge: Cambridge University Press.